

Brandner, Aleš

Osmdesátiny profesora Stanislava Žaží

Opera Slavica. 2009, vol. 19, iss. 2, pp. 46-48

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117047>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Osmdesátiny profesora Stanislava Žaži

Letos v dubnu oslavil osmdesáté narozeniny emeritní profesor semináře východoslovanských jazyků a literatur při Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity PhDr. Stanislav Žaža, CSc. Narodil se 14. dubna 1929 v Brně. V roce 1948 po maturitě na reálném gymnáziu se zapsal na brněnskou Filozofickou fakultu, kde v roce 1953 ukončil studium oborů ruština – klasická filologie. Ještě za studia se stal asistentem na katedře rusistiky, již jako odborný asistent získal v roce 1966 (po znovuzavedení tohoto titulu) doktorát filozofie a v témž roce hodnost kandidáta filologických věd. V roce 1979 se habilitoval pro obor ruský jazyk a v následujícím roce byl jmenován docentem. V letech 1973-1981 byl vedoucím tehdejší katedry ruského jazyka. V letech 1980-1989 zastával funkci proděkana Filozofické fakulty. V roce 1989 byl jmenován profesorem.

Jubilant byl vědecky činný v oblasti současného ruského jazyka – především jeho skladby, dále tvarosloví, slovní zásoby, pravopisu a interpunkce. Již v roce 1956 se autoricky podílel na 1. svazku sborníkové řady *Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české* (Praha 1956) a záhy se stal spolu s R. Mrázkem a J. Bauerem spoluautorem první poválečné porovnávací skladby ruštiny, která vyšla v roce 1960 jako druhý díl *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II* (2. vydání 1966, 3. vydání 1979). Ve svých dalších studiích nadále vycházel ze zkoumání syntaktické stavby ruštiny v porovnání s češtinou a od studia stavby ryze gramatické se postupně dopracoval ke studiu sémantické, zvukové a grafické stránky věty a souvětí. Tematicky s tím souvisí i výzkum vztahu syntaktické a sémantické stavby věty a souvětí k interpunkci. Těmto otázkám věnoval jubilant vedle časopiseckých statí publikaci *Ruská interpunkce* (Praha 1958) a také svou kandidátskou disertaci *Problematika interpunkce v souvislosti se syntaktickou a významovou stavbou věty a souvětí v ruštině* (Brno 1965). Dalším předmětem jubilantova zájmu byla oblast větní modality, především jistotní, jejíž různé stránky se staly obsahem několika statí v odborných časopisech a sbornících. Jeho habilitační spis má pak název *Sémantická a syntaktická stránka konstrukcí se slovesem быть // býti v ruštině a češtině* (Brno 1979).

Jubilant se aktivně zúčastnil sedmi slavistických sjezdů, a to v Praze (1968), Varšavě (1973), Záhřebu (1979), Kyjevě (1983), Sofii (1988) a Bratislavě (1993). Vystupoval také na různých jiných konferencích a sympoziích a byl jedním ze spoluorganizátorů a aktivním účastníkem čtyř syntaktických sympozií s mezinárodní účastí, která se konala na brněnské Filozofické fakultě v letech 1961-1976; přednesené referáty jsou uloženy v pěti svazcích sborníku *Otázky slovenské syntaxe* (1961-1976).

Charakteristickým rysem jubilantovy činnosti vždy byla snaha o sepětí výsledků vědecké činnosti s jejich uplatněním v praxi. Výsledkem tohoto snažení se mj. stala rusky psaná vysokoškolská učebnice *Орфография, пунктуация и книжно-письменная речь русского языка* (Praha 1979) a její stručnější česká verze *Příručka ruského pravopisu* (Praha 1983) a dále účast na sepsání vysokoškolské učebnice *Русский синтаксис в сопоставлении с чешским* (Praha 1983). Trojího vydání se dočkala studijní příručka vydaná v podobě skript *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa I. Trídění sloves* (Praha 1968, 1978², 1988³). Na ni tematicky navázala později vydaná druhá část *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa II. Přízvuk slovesných tvarů* (Brno 1991). Pro vysokoškolskou výuku ruštiny v českém prostředí je velmi přínosná publikace *Základy ruštiny pro filology – v porovnání s češtinou* (Brno 1992) a její přepracovaná verze *Ruština a čeština*

v *porovnávacím pohledu* (Brno 1999), poskytující studentovi ruské filologie hlubší poznatky o ruštině, o její mluvnické stavbě a slovní zásobě, a to z pohledu jazyka geneticky příbuzného.

Jubilant se též aktivně účastnil práce *Mezinárodní asociace rusistů (MAPRJaL)*; vystoupil na pěti kongresech této instituce: ve Varně (1973), Berlíně (1979), Praze (1982), Budapešti (1986), Řezně (1994).

Nelze opomenout jubilantovu činnost redakční: dlouhá léta byl členem redakční rady jazykovědné řady *Sborníku prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* (několik let byl jejím výkonným redaktorem), redakční rady časopisu *Československá rusistika*. Zastával i další funkce: byl členem výboru brněnské pobočky *Jazykovědného sdružení ČSAV* (později *ČR*) – v letech 1993-1996 zastával funkci předsedy. Byl členem české komise pro obhajoby kandidátských prací a jiných komisí. Po reorganizaci vědecké přípravy na počátku 90. let se stal předsedou oborové rady pro doktorské studium na oboru ruský jazyk. V této funkci pracoval až do roku 2005.

Z různých uznání, kterých se mu za jeho aktivní činnosti dostalo, můžeme připomenout udělení stříbrné pamětní medaile Univerzity J. Ev. Purkyně (1975).

V současné době, i když v roce 1994 oficiálně odešel do důchodu, pravidelně dochází na pracoviště, externě vede přednášky a semináře z ruské skladby, bývá předsedou u státních závěrečných zkoušek, zasedá v oborové komisi pro doktorské studium na oboru ruský jazyk na FF MU a v oborové radě pro doktorské studium na oboru ruský jazyk na FF UP v Olomouci, je školitelem několika doktorandů, bývá častým oponentem doktorských a habilitačních prací a členem příslušných komisí, zasedá v redakční radě časopisů *Ros-sica*, *Opera Slavica* a periodika *Lingvistický studiji*, vydávaného Národní univerzitou v Doněcku.

I v tomto období „zaslouženého odpočinku“ nadále vyvíjí aktivitu: nutno především připomenout jeho autorskou a redakční práci na dvoudílném vysokoškolském učebním textu *Morfologie ruštiny I* (Brno 1996), *Morfologie ruštiny II* (Brno 1997), jehož spoluautory jsou P. Adamec, J. Jiráček, V. Hrabě a I. G. Miloslavskij (posledně jmenovaný je z Moskevské státní univerzity), a na skriptu *Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским* (Olomouc 2005; spoluautorka H. Flídrová z FF UP v Olomouci). Nadále přispívá do odborných jazykovědných časopisů a sborníků statemi, které se převážně vztahují k problematice vyjadřování jistotní modality v ruštině a češtině, zasahuje též do zkoumání aktuálního komerčního lexika v rusko-českém pohledu, o čemž svědčí řada příspěvků přednesených na rusistických konferencích pořádaných Ostravskou univerzitou. Podnětné jsou i nedávné studie o mezijazykových vlivech. Jako klasický filolog vypracoval pro posluchače učební text *Latina pro studenty východoslovanských jazyků* (Brno 2000). Jako jeden z širokého kolektivu autorů se podílel na sestavení *Encyklopedického slovníku češtiny* (Praha 2002).

V roce 2007 se náš jubilant zapojil do řešení výzkumného záměru MŠMT ČR (č. MSM 0021622435) v rámci *Střediska pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází jazyků moderních*, které bylo ustaveno při Ústavu klasických studií na FF MU. Výzkumný záměr je plánován na dobu sedmi let. Za uplynulá dvě léta vyšlo z jubilantova pera několik obsáhlých studií, v nichž autor srovnává fungování dativu, akuzativu a infinitivu ve staré ruštině v porovnání se situací v klasických jazycích (latině a řečtině).

U příležitosti 75. narozenin (2004) byla profesoru Žažovi za jeho celoživotní působení na vysoké škole udělena zlatá medaile Masarykovy univerzity.

I přes pokročilý věk obdivujeme jubilantovo stálé pracovní nadšení, jeho lingvistickou erudici a široký rozhled v oboru i zaujetí pro pedagogickou činnost a výchovu mladého vědeckého dorostu. Do dalších let mu přejeme pevné zdraví, osobní pohodu a dostatek elánu do další tvůrčí odborné činnosti.

Aleš Brandner

K sedmdesátinám profesora Josefa Anderše

Před několika měsíci oslavil své významné životní jubileum profesor Josef Anderš, vysokoškolský učitel Univerzity Palackého v Olomouci, jeden z mála předních ukrajinistů v naší republice.

Narodil se 26. března 1939 v české vesničce Malá Alexandrovka na jihu Ukrajiny, kde prožil své dětství. Rodinné prostředí utvářelo jeho vztah k české kultuře a českému jazyku, bylo základem jeho široké slavistické orientace. Předznamenalo i jeho cestu na Oděskou státní univerzitu, kterou po úspěšném studiu ukrajinistiky, rusistiky a slavistiky absolvoval v roce 1962. Svou profesní dráhu nastoupil v Jazykovědném institutu A. A. Potebni Národní akademie věd Ukrajiny, kde pracoval až do roku 1992. Stal se kandidátem věd (1971) a doktorem filologických věd (1987). V roce 1992 se s celou rodinou přestěhoval do Olomouce, kde pracuje dosud. V následujícím roce se habilitoval a úspěšně prošel profesorským řízením. Současně opustil život ve městě a přestěhoval se do nedalekých Dolan, odkud na své pracoviště denně dojíždí. Spolu s manželkou si dolanský vesnický domek přestavěli na příjemné bydlení, kde jak jeho interiér, tak i útulné posezení na zahrádce ve stínu pergoly s vinnou révou prozrazují, že jeho majitelé na Ukrajinu nikdy nezapomněli.

I když profesní kariéra profesora Anderše tvoří z hlediska odborného svým zaměřením na slovanskou větu jednoduší celek, z časového hlediska ji lze vnímat jako dvě období – kyjevské a olomoucké. Během kyjevského období vznikají dvě monografie, jimiž se výrazně profiloval, a to Sémantická struktura dativu v češtině a němčině (1975) a Typologie jednoduchých slovesných vět v češtině ve srovnání s ukrajinštinou (1987), která vyvolala kladnou odezvu i u našich významných lingvistů (H. Běličová, *Slavia* 1988,2). Kromě mnoha článků a studií se v Kyjevě věnuje i práci lexikografické, kterou ve své podstatě nikdy neopustil. Vzniká jeho dvoudílný Česko-ukrajinský slovník (Kyjev 1988-89), po několika letech pak vydává pro ukrajinskou odbornou veřejnost soubornou Mluvnici češtiny (1992). Olomoucké období je vedle činnosti badatelské a pedagogické úzce spojeno i s činností organizační v čele sekce ukrajinistiky, u jejíhož zrodu stál a kterou již několik let v rámci katedry slavistiky vede. Pro své působení v náročné funkci vědecké i pedagogické přišel z Ukrajiny jak svými studii, tak i odbornou a publikační činností velmi dobře připraven, organizační činnosti v novém prostředí se však musel učit doslova „za pochodu“ a s přispěním ostatních kolegů ji uspokojivě zvládá až do současnosti. Olomoucké období lze charakterizovat i výraznou publikační aktivitou. Je autorem (i spoluautorem) více jak 40 titulů, jeho referáty na mezinárodních kongresech slavistů zazněly v Krakově (1998) a Lublani (2003). Aktivně publikuje doma i v zahraničí statě i recenze, aktuálně reaguje na potřebu učebních textů k vysokoškolské výuce ukrajinštiny (Ukrajiniština vesele i vážně,